

ԱԿԱՅԻԱՆԵՐԻ ՀԱՐՄՆԱՅՈՒՆ. ՖՈՐՈՒՂ ՖԱՐՈՒՑԱԳԻ ԱՌԵՂԾՎԱԾԸ XX ԴԱՐԻ ԻՐԱՆԱԿԱՆ ՊՈԵԶԻԱՅԻ ԵՎ ԿԻՆՈՅԻ ՄԵՁ

Իրանական գրականության պատմությունը փաստում է, որ մինչև 20-րդ դարի սկիզբը բացառություն էին կազմում այն կանայք, ովքեր ստացել էին կրթություն և հնարավորություն ունեին զարգացնելու իրենց ստեղծագործական կարողությունները: Որպես կանոն, դարեր ի վեր իրանական հասարակության մեջ կանանց կրթության և գրագետ լինելու փաստը միշտ էլ հանդիսացել է մեծագույն խոչընդոտ: Կանանց գրագիտությունը նման էր սոցիալական շեղում արտահայտող խարանի. շատ կանայք փորձում էին իրենց գրագետ լինելու իրողությունը գաղտնի պահել շրջապատող աշխարհից:

Կանանց անգրագետ լինելու փաստը նույնացվել է իրանական դարավոր մշակույթի մեջ խոր արմատներ ունեցող *շարմ* կամ *հոջը վա հայա*¹ երևույթի հետ: Շարմը "ամոթ" շեշտադրում է առաքինության գաղափարը՝ տալով նրան գեղագիտական նշանակություն: Ինչպես նշում է բանաստեղծ Սալման Ռուշդին. "շարմը" պարզ բառ է, որը ընդգրկում է իր մեջ նրբությունների մի ողջ հանրագիտարան, շարմը ոչ միայն ամոթ է, այլ շփոթվածություն, պարկեշտություն, առաքինություն, ամաչկոտություն²: Շարմը կառավարում է սոցիալական աշխարհը: Որպես կատարյալ կանացիության խորհրդանիշ՝ այն սահմանափակում է կնոջ ստեղծագործական մղումները, լռեցնում նրա ծայրը և անշարժացնում էր նրա մարմինը:

XX դարասկզբին Իրանի հասարակական, մշակութային կյանքում կանանց էմանսիպացիայի կարևորագույն տարր էր հանդիսանում հետզհետե զարգացող գրական ավանդույթը, որը մինչ 60-ական թվականները հանդես էր գալիս հիմնականում չափածո ժանրի մեջ: Ընդդիմանալով իրանական անդրոցենտրիկ գրական մշակույթի մեջ ամրագրված նորմերին՝ կանայք ջանում էին հաշտեցնել կանացի ես-ի զգացմունքային, բանական և հոգեբանական տեսակետները:

Կանանց գրականության ավանդույթը ժամանակակից Իրանում նոր բանականության և ինքնության զարգացման ապացույցն է: Հատելով իրանական մշակույթի ավանդական պատնեշները՝ կանայք գրականության մեջ տոնեցին երկակի հաղթանակ: Դա սեփական մարմնի և սեփական ծայրի վրա դժվար ձեռք բերված գերիշխանությունն էր:

XX դարի առաջին կեսին իրանական գրականության մեջ իրենց պայծառ անունը դրոշմեցին առաջադեմ բանաստեղծուհիներ ժալե Ֆարահանին (Ալամ-թաջ Դաեմ Մաղամի) և Փարվին Էթեսամին, արձակագիրներ Զահրա Խանլարին, Իրանդոխթ Նամին, Մահին Թավալին, Բեհին Դոխթ Դարային, Մարիամ Սավաջին:

Ինչպես նշում է գրականագետ Հասան Միր Աբեդիին. 1960-70-ականներին իրանական գրականության մեջ ավելի քան 25 կին գրողներ սկսեցին ստեղծագործել, որոնցից շատերը իրենց հողավածներն ու պատմվածքները տպագրում էին ժամանակի հայտնի պարբերականներում³: Սակայն ոչ բոլոր կին ստեղծագործողները կարողացան անուղղակիորեն և աներկբայորեն ապստամբել ընդդեմ ընդունված կանացի իդեալի, որը մղում էր նրանց դեպի “սոցիալ վա սոցիալ” (“լուծություն և անշարժություն”): Նրանցից շատերը դադարեցին ստեղծագործել և իրենց դրսևորեցին մշակույթի և գիտության այլ ոլորտներում: Իսկ այնպիսի ստեղծագործողներ, ինչպիսիք են Մինա Ասադին, Մեյմանաթ Միրսադեղին, Ջիլա Մոսաեդը, Շահդաթ Վաժդին, Շահնազ Ալամին, Ժալե Էսֆահանին իրենց գրական գործունեությունը շարունակեցին վտարանդիության մեջ:

1950-60-ական թվականներին իրանական գրականության գեղագիտական շրջադարձի կրողներից մեկը եղավ բանաստեղծուհի, կինոբեմադրիչ Ֆորուզ Ֆարոխզադը (1935-1967թթ.): Նրան օժտել են բազմաթիվ այլ անուններով, որոնցից ամենաճանաչվածը՝ “ջալդանե Ֆորուզ” (“հավերժական լույս”) անվանումն է, ինչպես նաև արդի մեծանուն պոետ Ախավան Սալեսի “փարի շահդիսթե շ”երե ադամյան” (“մարդկային պոեզիայի կախարդական արքայադուստր”) բնորոշումը⁴:

Իրանական անդրոցնետրիկ գրականության մեջ Ֆարոխզադի պոեզիան ունի մշակութային մեծ նշանակություն: Ինչպես նշում է արդի պարսիկ մեծ գրողներից մեկը՝ Ռեզա Բարահանին. Ֆորուզը պարսկական պոեզիայի մեջ “ֆեմինիստական մշակույթի” և գրական նոր գենդերի հիմնադիրն է⁵: Հազվագյուտ մի թափանցումով “շերե նուու-ի” (“նոր պոեզիայի”)⁶ արարման հիմքը՝ Ֆորուզը բանաստեղծությունը հոգու, լույսի ազատության արտահայտման կերպ համարեց: Բանաստեղծուհին պոեզիայի լեզվով ստեղծեց կնոջ հոգին քննելու գեղագիտությունը: Ինչպես խոստովանում է ինքը՝ Ֆարոխզադը. “Պոեզիան սրտի լեզուն է, իսկ ես կին եմ, ուստի իմ սիրտն ու զգացմունքները տարբեր են տղամարդու հոգում գոյություն ունեցող զգացմունքներից, հետևաբար, եթե ես խոսեի տղամարդու ծայնով, ես երբեք իմ սեփական սրտից չէի խոսի”⁷:

Ֆ. Ֆարոխզադի ստեղծագործությունները, ըստ գաղափարանպատակային ուղղվածության, կարելի է բաժանել երկու խմբի. իր վաղ շրջանի ժողովածուներում՝ “Ասիր”, (“Գերուհի”, 1955թ.), “Ղիվար” (“Պատ”, 1956թ.), “Օսիան” (“Ընդվզում”, 1957թ.), բանաստեղծուհին բացահայտում է ընտանիքում կին-տղամարդ հարաբերությունների անհավասար, ստրկացուցիչ բնույթը, ընդվզում է կնոջ ստեղծագործական մղումները սահմանափակող հոգևոր և ֆիզիկական այն արգելքների դեմ, որ գոյություն ունեն իրանական հասարակության մեջ: Նա խոսում է կնոջ հոգևոր դրամայի՝ վշտի, անբավ սիրո, տառապանքի մասին: Բանաստեղծուհու պոեզիայի առաջին հատկանիշը զգացմունքային նրբերանգների բազմազանությունն է, որով և կերտում է իր ինքնանկարը:

Ընդվզման տրամադրությունը իր դրսևորումներն է գտել Ֆարոխզադի առաջին ժողովածուներում: Ինչպես մտորում է ինքը՝ հեղինակը. “Ընդվզման” մեջ նա

հեռացավ գերված լինելու և պատերին դեմ հանդիման կանգնելու զգացումներից: Բանաստեղծուհին վկայակոչում է "Ընդվզումը" որպես կյանքի երկու փուլերի միջև ծեծքերի և ուղքերի անհույս թալտոց, մինչ ազատությունը շնչառության համար լուկ վերջին հևոց:

Ընդարձակելով մարդու հոգեկան ազատության սահմանները՝ Ֆարոխզադը մարմին տվեց կնոջ թաքնված հույզերին: Ֆեմինիստական խնդիրները իրենց արտահայտումն են գտել նրա "Հարսանեկան նվագախումբը", "Կանչիր ծեծքերին", "Իմ քրոջը", "Մեկուսացում" բանաստեղծությունների մեջ: Ինչպես խոստովանում է բանաստեղծուհին. «Ես ցանկանում եմ կին լինել, այլ կերպ ասած՝ մարդ արարած, ով իրավունք ունի բողավելու և շնչելու, մինչդեռ ուրիշները ցանկանում են լռեցնել իմ շունչը և շրթունքներիս ճիչը ...»⁸:

-Լռության կնիքը մի՛ դիր շուրթերիս,

ես պետք է չասված պատմություններ պատմեմ...»⁹

1960-ին լույս ընծայվեցին բանաստեղծուհու վերջին երկու՝ "Թավալոդե դի-գար" ("Մեկ այլ ծնունդ", 1964թ.), "Իման բեյալարիմ բե աղազե ֆասլիյե սարդ" ("Հավատ ընծայեմք սառը եղանակների նախասկզբին", 1969թ.) խորագիրը կրող բանաստեղծությունների ժողովածուները: Ֆարոխզադը ապրեց իր ստեղծագործական վերածնունդը, նա փոխակերպվեց անհատականից հասարակականի, կանացիությունից մարդկայինի: Ինչպես նշում է գրաքննադատ Հոդուլին. Ֆ. Ֆարոխզադը իր "Մեկ այլ ծնունդում" կարծես ուրիշ մարդկային էակ լինի, մեկ այլ բանաստեղծ, քան իր նախորդ ստեղծագործություններում էր¹⁰: Այս տեսակետը իմնավորում են նաև այլ գրաքննադատներ, ովքեր բանաստեղծուհուն կապում են 60-ականների սոցիալական գրականության մեջ իշխող գաղափարական հայացքների հետ:

"Մեկ այլ ծնունդ" ժողովածուն հեղեղված է միաժամանակ երկու հակադիր իմաստ պարունակող մետաֆորների համակցությամբ՝ սառնություն, լռություն, մահ, ավելի հաճախ հանդիպող գիշեր և մթություն մետաֆորներով, որոնք պատկերում էին ժամանակը և սոցիալական ծանր պայմանները, ինչպես նաև ջերմություն, լույս, առավոտ, պայքար, անձրև, որոնք արտահայտում էին բանաստեղծուհու ամբողջ արվեստի հումանիստական մղումներն ու անսպառ լավատեսությունը: Իր հարցազրույցներից մեկում Ֆարոխզադը նշում է. «Եթե իմ պոեզիան ունի կանացիության դրոշմ, դա բնական է, չէ՞՝ որ ես կին եմ և երջանիկ եմ դրա համար, եթե իմ պոեզիան դիտեն արվեստի տեսանկյունից, կարծում եմ՝ զենդերը այստեղ որոշիչ դեր չի ունենա...Կենսական խնդիրը մարդ լինելն է: Խնդիրը կին կամ տղամարդ լինելը չէ՝»¹¹:

Բանաստեղծուհու վերջին շրջանի այնպիսի պոեմներում ինչպիսիք են "Կանաչ պատրանք", որը գրականագետ Ֆ. Միլանին թարգմանաբար ներկայացնում է որպես "Կանաչ ահաբեկչություն", "Այգու նվաճումը", "Մեկ այլ ծնունդ", "Միայն ծայրն է մնայուն", Ֆարոխզադը մերկացնում է իր արտիստիկ էությունը և բացահայտում, թե ինչ արժեք է ունեցել բանաստեղծական արվեստը իր համար: Ֆ.

Մեծ էր

Եվ բնակիչն էր այսօրվա,

Եվ բոլոր բաց հորիզոնների ազգակիցն էր

Եվ ինչ լավ էր ըմբռնում հող ու ջրի տոնայնությունը¹⁷:

Քո պատկերի սպասումով այս դատարկ տետրը

մինչ եր՞բ

մինչ եր՞բ

կթերթվի:

.....Անունդ այգալույս է, որ անցնում է ճակատով երկնքի

Թող օրհնյալ լինի անունը քո.....¹⁸:

Չայնը իրականության հուզաթախիծ ծնն ուներ....

Եվ մի գիշեր մեզ համար քնքշության կանաչ երկրպագությունը

կատարեց այնպես արագ ,

որ մենք շոշափեցինք հողի հարթության զգացումը հուզական:

Եվ թարմացանք ինչպես մի դույլ ջրի առօրյաություն.....

Մի խնձոր ուտելու համար որքան միայնակ ենք մենք¹⁹:

Հարկ է նշել, որ ժամանակի գեղագիտական, իմաստասիրական-էթիկական ըմբռնումների առումով իրանական ժամանակակից կինոյի վարպետ Մոհսեն Մախմալբաֆը ինչպես իր "Բյուրեղյա այգին" վեպում, այնպես նաև "Ինձ համբուրիր" պատմվածքի մեջ խորապես կրում է "Ֆորուլյան" լիցքեր: Մեծանուն արվեստագետը բանաստեղծուհու արվեստի հանդեպ ունեցած իր հետաքրքրությունն ու գնահատանքը ներկայացրել է հարցազրույցներում և "Ջենդեզի ռանգ աթ" ("Կյանքը գույն է") գրքում գետնոված "Ֆորուլ խոհարե մա բուղ" ("Ֆորուլը մեր քույրն էր") հայտնի էսսեի մեջ²⁰:

Ֆ. Ֆարոխզադին անմահացրել է նաև արծակագիր Աբբաս Մ'արուֆին²¹ իր "Փեյքարե Ֆարիադ" ("Ֆարիադի մարմինը", 1995թ.) սյուրռեալիստական վեպում Վերաշարադրելով հեղայթյալի "Բուֆե քուռ" վեպի հայտնի դիպաշարը, Մ'արուֆին վերակենդանացնում է հեղինակի երևակայական, հիվանդագին զավեշտախաղերի մեջ դեգերող՝ գրչատուփերի վրա պատկերված գեղանի կնոջը, որը գնում է փնտրելու իր նկարչին: Մ'արուֆիի այս ինքնատիպ վեպում կնոջ կերպարը մարմնավորում է Ֆ. Ֆարոխզադը, իսկ նկարչինը՝ ինքը Ս. Հեդայաթը:

Ֆարոխզադի պոետիկ ծեռագիրը նշամարվում է նաև հետմոդեռնիստ արծակագիր Շ. Փարսիփուրի վիպագրության, հատկապես նրա "Թուրա վա մա'նայե շաբ" ("Թուրան և գիշերվա խորհուրդը") և "Չանան բիդունե մարդան" ("Կանայք առանց տղամարդկանց") վեպերում՝ ծառ-մարդ հոգեբանական մետամորֆոզի նորարարական մեթոդները կերտելիս²²:

Ֆ. Ֆարոխզադի համար կինոն նույնքան հոգեհարազատ էր, ինչքան պոեզիան: Նա իր մարդկային աներևակայելի հարուստ ներաշխարհը, մտքերը շարադրելու անսահման ազատությունը և նրբակիրթ պոետիկ մտածողությունը բերեց նաև կինոարվեստ: Բանաստեղծուհին իր առաջին քայլերը կինոյում կատարում է 1959թ.՝ նկարահանելով "Կրակ" վավերագրական ֆիլմը մեծանուն պար-

սիկ գրող և կինոօբսերվատորիէ երբաւիմ Գոլեսթանի կրտսեր եղբոր՝ Շահրուխի հետ միասին: 1961- ին մասնակցում է Սադեղ Չուբաքի "Ինչու" է աղմկում ծովը՝ վեպի հիման վրա էկրանավորված Էբրահիմ Գոլեսթանի "Ծովը" ֆիլմի նկարահանման աշխատանքներին:

1962 - ին Ֆորուլը նկարահանում է իր հանճարեղ "Խանե սիյահ ասթ" ("Տունը գորշ է") փաստավավերագրական ֆիլմը, որը պատմում է Իրանի հյուսիս արևմուտքում, Թավրիզից 12կմ. հեռու գտնվող, աշխարհից մեկուսացված Բաբաբաղի բորոտների համայնքի մասին: Ֆիլմը մեծ հաջողություն ունեցավ և 1963թ. Օքերհաուզենի վավերագրական ֆիլմերի կինոփառատոնում շահեց գլխավոր մրցանակը: Կինոաշխարհում այս ֆիլմը Ֆարոխզադի համար դարձավ այցեքարտ: Նույն թվականին բանաստեղծուհին նկարահանում է պարսկական ճանաչված "Քեյհան" թերթի հրատարակչության մասին պատմող մեկ այլ վավերագրական ֆիլմ:

Նշենք նաև, որ Ֆորուլ Ֆարոխզադի ինքնատիպ կերպարի և ստեղծագործական ճանապարհի մասին պատմող կան նկարահանված բազում ֆիլմեր: Մինչ այսօր էլ բանաստեղծուհին գտնվում է համաշխարհային արվեստասեր հանրության ուշադրության կենտրոնում:

1963թ. ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ն նկարահանում է երեսուն րոպեանոց վավերագրական մի ֆիլմ՝ նվիրված մեծանուն բանաստեղծուհուն: Նույն թվականին իտալացի մեծահամբավ կինոօբսերվատորիէ Բեռնարդո Բերտոլուչչին 15 րոպեանոց հեռուստատեսային մի հարցազրույց է նկարահանում Ֆ. Ֆարոխզադի հետ, որը հետագայում տեղ է գտնում Նասեր Սաֆարյանի "Ալիքի գագաթը" (2004թ.) ֆիլմում: 2001թ. ցուցադրվում է Ֆորուլին նվիրված Ն. Սաֆարյանի "Կանաչ ցուրտ" ֆիլմը, 2002-ին նույն կինոօբսերվատորիչը ստեղծում է "Հոգու հայելի: Ֆորուլ Ֆարոխզադ եռապատում" վավերագրական ֆիլմը: 2008-ին գերմանացի կինոօբսերվատորիչ Կլաուս Շորիգելը նկարահանում է Ֆարոխզադի անձնական կյանքի կարևորագույն էջերից մեկը լուսաբանող "Լուսին, արև, ծաղիկ խաղ: Ֆորուլը և տղան" ֆիլմը:

Ֆ. Ֆարոխզադը Իրանի ժամանակակից գրականության մեջ դարձավ կնոջ հոգու գաղտնիքների վերծանողը, բացահայտեց կնոջը ժամանակի առջև, գրականության մեջ հիմնովին փոխեց կնոջ ձեռագիրն ու աշխարհագրացողությունը: Իր ապրած ստեղծագործական ու անձնական կյանքի նման բուռն ու անհանգիստ վերելքներով ու վայրէջքներով երկրային կարճ ճանապարհին հյուսեց կանացիության ինքնատիպ առեղծվածը ու դարձավ լեգենդ:

Ես չեմ զղջում

Ես խորհում եմ այս հպատակաման

Այս ցավազար հպատակման մասին:

Ես ճակատագրիս խաչը համբուրել եմ

Իմ զողզոթայի բարձրունքներում²³:

Ինչպես ժամանակակից պարսիկ մեծահամբավ կին հեղինակներից շատերը, Ֆարոխզադը նույնպես իր իսկ կյանքի փորձով հատկանշեց մահմեդական

հասարակության մեջ ստեղծագործող կնոջ պայքարի ուժն ու զաղափարական հաղթանակը: Նա հարկադրաբար սպանեց "տան մեջ ապրող համբերատար, ինքնագոհաբերող, ինքնություն չունեցող, ընտանեկան կյանքի բարդ արվեստի մեջ մխրձված հրեշտակիմ", ով ամեն կերպ խոչընդոտում էր կնոջը ստեղծագործել²⁴:

Ֆորուլդը կին էր, ով մարտահրավեր նետեց տիրապետող պահպանողական բարքերին: Բարձրաձայնելով մահմեդական հասարակության մեջ կարծրացած տաբուները, և ում կյանքը լի էր տառապանքի, տխրության և հակասությունների սպիներով: Բանաստեղծուհու բոհեմական իրականության մեջ ստեղծագործական կյանք և ընտանիք ունենալու բերկրանքն անհամատեղելի էին: Լքելով ամուսնուն և միակ հարազատ զավակին՝ Քամյարին, "որին իր պոեմներում փաղաքշաբար Քամի էր անվանում", Ֆարոխզադի խենթ, տառապած ու միայնակ հոգուն մշտապես հանգիստ չէին տալիս որդու, կորած երջանկության և ընտանեկան կյանքի տեսլականները:

Ով երկրի բնակիչներ՝

Պարզ երջանկության

Ով մտերիմներ՝

Անձրևի տակ բացված լուսամուտների,

Ներեցեք նրան,

Ներեցեք նրան,

Քանզի դյուքված է...²⁵

2008թ. գերմանացի կինոռեժիսորիչ Կլաուս Շտրիգելի "Լուսին, արև, ծաղիկ խաղ": Ֆորուլդը և տղան՝ Ֆիլմը ցուցադրվելուց հետո շատերին հայտնի դարձավ մեծ բանաստեղծուհու կյանքի ամենամուրբ ու խոցելի դրվագներից մեկը՝ որդու Հոսեյն Մանսուրիի հայտնությունը, որին Ֆարոխզադը որդեգրել էր Բաբաբադի բորոտների ճամբարում: "Տունը գորշ է" Ֆիլմի նկարահանման օրերին բանաստեղծուհին նկատել էր մի առողջ մանկիկի, ով դյուքել էր իր արտասանած խորհրդավոր ու գեղեցիկ "մահ, խորշիդ, գու բազի" ("Լուսին, արև, ծաղիկ խաղ") չորս բառերով:

Բանաստեղծուհու ողբերգական մահվանից շատ տարիներ անց այս արտահայտությունը պետք է դառնար մի ֆիլմի խորագիր, որտեղ Մյունխենում բնակվող պարսիկ բանաստեղծ Հոսեյն Մանսուրին անձամբ կպատմեր մոր՝ Ֆ. Ֆարոխզադի, իր մանկական քաղցր հուշերի ու անդառնալի կորստի մասին:

1969-ին հետմահու լույս ընծայվեց Ֆարոխզադի վերջին՝ հինգերորդ "Հավատք ընծայենք սառը եղանակի նախասկզբին" բանաստեղծությունների ժողովածուն, որի վերջին պոեմներից մեկը խոսում է հուսախաբության, միայնակության, կնոջ հոգևոր ձգնաժամի մասին: Այն բանաստեղծուհու հոգու հուզական պայթյունների, ալեկոծումների, միայնակ կնոջ դրամատիկ, ներքուստ բոցավառվող մենախոսությունների ավարտն է:

-Ահա և ես,

Միայնակ մի կին՝

*Սառը եղանակի նախաշնիւն,
Երկրի ապականված լռության ըմբռնման
Եվ երկնքի տրտում ու պարզ հուսախաբության
Եվ բետոնե այս ձեռքերի անզորության նախասկզբին*²⁶:

“Հավատք ընծայեմք սառը եղանակի նախասկզբին” ժողովածուի համանուն խորագիրը կրող պոեմում բանաստեղծուհին կանխագուշակել էր իր մոտալուտ մահը: Ֆորուղ Ֆարոխզադը մահացավ ավտովթարից 1967թ. փետրվարի 14-ին: Ճակատագրի նախախնամված թելադրանքով հուղարկավորությունը տեղի ունեցավ անվերջ տեղացող ձյան շերտերի տակ:

*Նայիր ինչ ծյուն է գալիս:
Ճշմարտությունը գուցե
Այն քահել գույգ ձեռքերն էին,
Այն գույգ ձեռքերը,*

*Որոնք թաղվեցին անվերջ տեղացող ձյան շերտերի տակ...*²⁷

Ընդամենը 32 տարեկան հասակում Իրանի մեծագույն բանաստեղծուհին ստեղծել էր պոեմների հինգ ժողովածու, ձեռք էր բերել մեծ հեղինակություն ու սեր, ուներ “մոխրագույն վարսեր ու հոնքերի միջև՝ ճակատին դրոշմված հասունության երկու խոր ակոսներ” և, որ ամենակարևորն է՝ իր իսկ բնորոշմամբ. “վերջապես գտել էր ինքն իրեն”²⁸, որ կորցնելու հավերժ և վերափոխվելու հոգու անաբախտությունն ու անմահությունը խորհրդանշող սպիտակաթույր ակացիաների:

*Այն գիշեր, երբ ես ցավին հասա և սաղմը ծնավորվեց:
Այն գիշեր ես ակացիաների ողկույզների հարսնացուն դարձա*²⁹:

LILIT SAFRASTYAN

THE BRIDE OF ACACIAS: THE MYSTERY OF FORUGH FARROKHZAD IN 20th CENTURY IRANIAN LITERATURE AND CINEMA

Forugh Farrokhzad (1935-1967) is one of the most famous women in the history of Iranian literature, who brought to the Iranian literary scene her dramatic and challenging individuality. Farrokhzad rejects immobility, her poetry is the chronicle of an evolving consciousness, the testament of a growing awareness.

Farrokhzad's five collections of poems (The Captive 1955), (The Wall 1956), (Rebellion, 1958), (Another Birth, 1964) and (Let Us Believe in the Beginning of the Cold Season, 1974) remain the most discussed books of original writing by an Iranian literary woman. Farrokhzad attempts to reconcile the sensuous, emotional, and physical dimensions of a female self with her literary presentation.

In 1962 the great Iranian poetess made a documentary movie about a leper's colony, title “The house is black”. The movie was acclaimed internationally and won several prizes.

In 1963 UNESCO produced a thirty minutes movie about Forugh. Also Bernardo Bertolucci came to Iran to interview her and decided to produce a fifteen minutes movie about the poet's life.

Iranian filmmaker N. Saffarian made three films on F. Farrokhzad "The green cold", "The mirror of the soul. Forugh Farrokhzad trilogy", "Summit of the wave". In 2008 German filmmaker K. Strigel produced documentary on Forugh's adopted son H. Mansuri "Moon, sun, flower game. Forugh and boy". At the height of her creativity and barely thirty-two, Farrokhzad died in a car accident on February 14, 1967.

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Համեստություն և պատկառանք (պարսկերեն):
2. Farzaneh Milani, Veils and Words: The Emerging Voices of Iranian Women Writers. New York: Syracuse Univ. Press, 1992, p.52.
3. H. Mirabedini, The History of Female Storywriters. - Iran Chamber Society, Persian Language and Literature, 2005.
4. Fatemeh Keshavarz, Jasmine and Stars: Reading more than Lolita in Tehran, U.N.C. Press, 2007, p. 36.
5. Michael Hillmann, Iranian Culture: A Persianist View, Lanham, Maryland: University Press of America, p.161.
6. 20-րդ դարասկզբի պարսկական պոեզիայի հեղափոխական ուղղություն, որի հիմնադիրն է Ն. Յուշիջը: Խախտելով բանաստեղծական հանգի "արուզի" հազարամյա ավանդույթները՝ "նոր բանաստեղծություն" ներկայացուցիչները սկսեցին գրեցին ազատ արուզով կամ "սպիտակ հանգով":
7. Michael Hillmann, A Lonely Women: Forugh Farroghzad and Her Poetry, Washington, D.C: Three Continents Press, 1987, p. 28-29.
8. Ibid, p. 31.
9. Ֆորուզ Ֆարոխզադ, Ասիր, Թեհրան: Ամիրե Քաբիր, 1955, էջ 37:
10. Մոհամմադ Հոդոդի, Շե'ր վա շոարա, Թեհրան: Նեզահ, 1989, էջ 396:
11. Տես Իրաջ Գորգին, Չհար մուսափիբե բա Ֆորուզ Ֆարոխզադ, Թեհրան: Էնթեշարաբե Ռադիո Իրան, 1964, էջ 21:
12. Լարուվի տիկնիկ. - Ֆորուզ Ֆարոխզադ, Մի Այլ Ծնունդ, Պարսկերենից թարգմանեց Էդուարդ Հախվերդյանը, Երևան: ԱՅԲ.Բեն Հրատարակչություն, 1996, էջ 17:
13. Նույն տեղում, էջ 16:
14. Նույն տեղում, էջ 17:
15. Hamid Dabashi, Close Up: Iranian Cinema, Past, Present and Future, London, New York: Verso, 2001, p. 43.
16. Michael Hillmann, An Autobiographical Voice: Forugh Farrokhzad.- Afsaneh Nagmabadi, Women's Autobiographies in Contemporary Iran, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, , 1990, pp. 46-47.
17. Սոիրաբ Սեփերի, Ընկեր. - Կանաչ ծավալ, թարգմանությունը պարսկերենից Էդուարդ Հախվերդյան, Երևան, "Վան Արյան", 2000, էջ 8-9:
18. Ահմադ Շամլու, Հողը.- Թարմ օդ: Բանաստեղծությունների ընտրանի, պարսկերենից թարգմանեց Էդուարդ Հախվերդյանը, Էդիթ, Պրինտ, Երևան 2008, էջ 284-85:
19. Սոիրաբ Սեփերի, Ընկեր.- Կանաչ ծավալ, թարգմանությունը պարսկերենից Էդուարդ Հախվերդյան, Երևան, "Վան Արյան", 2000, էջ 8-9:
20. Մոհսեն Մախմալբաֆ, Ջենդեզի ռանգ ասթ, Թեհրան: Նաշրե Նեյ, 1998:

21. Արդի մեծանուն արձակագիր և լրագրող Ա. Մարուֆին եղել է «Գարդուն» գրական ամսագրի ղլխավոր խմբագիրը: Մ'արուֆին համաշխարհային գրական շրջանակներում հայտնի է իր «Սամֆոնիյե մորդեզան» («Մեռելների սիմֆոնիան», 1989 թ.) հետմորդեռնիստական վեպով:
22. Լ. Սաֆրաստյան, Կանանց հիմնախնդիրները Շահրնուշ Փարսիվուրի նորարարական վիպագրության մեջ. - Արևելագիտության հարցեր (Հոդվածների ժողովածու, Հատոր VI), Երևան, Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, 2006, էջ 342-354:
23. Գիշերվա սառը փողոցներում.- Ֆորուլ Ֆարոխզադ, Մի Այլ Ծնունդ, Պարսկերենից թարգմանեց Էդուարդ Հախվերդյանը, Երևան: ԱՅԲ.Բեն Հրատարակչություն, 1996, էջ 48:
24. Virginia Woolf, *Profession for Women*. - *Literature and Ourselves: A thematic Introduction for Readers and Writers*, ed. Gloria M. Henderson, Bill Day, Sandra Stevenson Waller, New York, Boston, San Francisco: Longman, 2003, pp. 257-58.
25. Ներեցեք նրան.-Ֆորուլ Ֆարոխզադ, Մի Այլ Ծնունդ, Պարսկերենից թարգմանեց Էդուարդ Հախվերդյանը, Երևան: ԱՅԲ.Բեն Հրատարակչություն, 1996, էջ 88-89:
26. Հավատք ընծայե՛ք սառը եղանակի նախասկզբին.- Ֆորուլ Ֆարոխզադ, Մի Այլ Ծնունդ, Պարսկերենից թարգմանեց Էդուարդ Հախվերդյանը, Երևան: ԱՅԲ.Բեն Հրատարակչություն, 1996, էջ 133:
27. Նույն տեղում, 1996, էջ 145:
28. Ֆարոխզադի հետևյալ խոսքերը մեջ են բերված Իտալիայից Էրահիմ Գոլեսթանին գրված նամակից, որը մասամբ է լույս ընծայվել.- Farzaneh Milani, *Veils and Words: The Emerging Voices of Iranian Women Writers*. New York: Syracuse Univ. Press, 1992, p. 136.
29. Հավատք ընծայե՛ք սառը եղանակի նախասկզբին.-Ֆորուլ Ֆարոխզադ, Մի Այլ Ծնունդ, Պարսկերենից թարգմանեց Էդուարդ Հախվերդյանը, Երևան: ԱՅԲ.Բեն Հրատարակչություն, 1996, էջ 139: